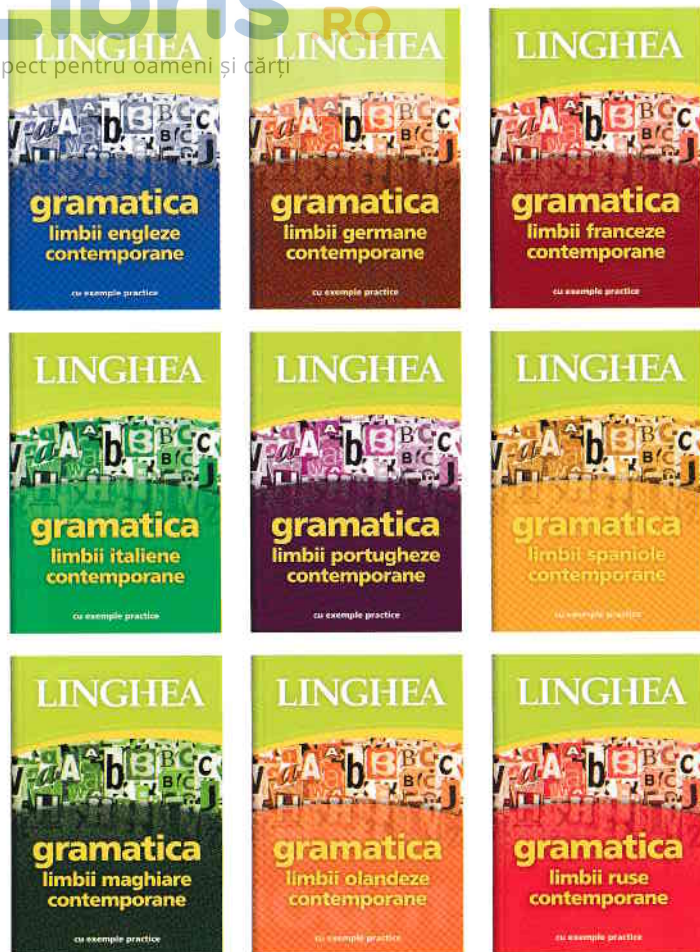

Libris

Respect pentru oameni și cărți

ÎN ACEASTĂ SERIE AU APĂRUT:

gramatica limbii maghiare contemporane

LINGHEA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Gramatica limbii maghiare contemporane

Timișoara : Linghea, 2015

ISBN 978-606-8491-74-5

811.511.141'36

© Linghea s.r.o., 2015
www.linghea.ro

Toate drepturile sunt rezervate.
 Niciun fragment al acestei publicații nu poate fi reprodus, copiat sau transmis fără acordul scris al editurii.

Printed in the EU.

Cuvânt înainte	7
Bibliografie	8
1 Alfabetul și pronunția	10
1.1 Regulile de bază pentru pronunția vocalelor	10
1.2 Pronunția consoanelor	11
1.3 Armonia vocalică	12
1.4 Regulile consoanelor	14
2 Particularitățile limbii	20
2.1 Ordinea sufixelor adăugate	20
3 Substantivul	22
3.1 Genul substantivelor	22
3.2 Pluralul substantivelor	22
3.3 Dualul	23
3.4 Schimbări în rădăcinile substantivelor	23
3.5 Cazurile	24
3.6 Exemple de utilizare a unor cazuri gramaticale	32
4 Adjectivul	36
4.1 Gradele de comparație	36
4.2 Compararea	37
5 Articolul	37
5.1 Articolul hotărât - „a” sau „az”	37
5.2 Articolul nehotărât - „egy”	38
5.3 Articolul zero	39
6 Pronumele	39
6.1 Pronumele personal	39
6.2 Pronumele personal care exprimă posesia	39
6.3 Pronumele reflexiv	53
6.4 Pronumele reflexiv cu valoare reciprocă	53
6.5 Pronumele demonstrativ	53
6.6 Pronumele interogativ	54
6.7 Pronumele relativ	54
6.8 Pronumele nehotărât	54
6.9 Pronumele generale	55
6.10 Exprimarea politicoasă	57
7 Numeralul	58
7.1 Numeralul cardinal	58
7.2 Numeralul ordinal	60

7.3 Numeralul adverbial	61
7.4 Particulele „oameni și cărți”	62
7.5 Operații matematice	63
7.6 Exprimarea timpului	63

8 Verbul 64

8.1 Infinitiv	64
8.2 Conjugarea verbelor	64
8.3 Conjugarea nedeterminată	65
8.4 Conjugarea determinată	70
8.5 Conjugările nedeterminată și determinată	72
8.6 Conjugarea verbului a fi	73
8.7 Perechile verbale	74
8.8 Formarea negației	75
8.9 Timpurile verbale	76
8.10 Modul condițional	84
8.11 Prefixele verbale	87
8.12 Verbe auxiliare	88
8.13 Variante de radicali verbali	90
8.14 Structuri verbale	90

9 Sufixele adverbiale și postpoziția 92

9.1 Sufixe	92
9.2 Postpoziția	93

10 Adverbul 95

10.1 Tipuri de adverb	95
10.2 Formarea adverbelor	95
10.3 Comparația adverbelor	96

11 Conjuncția 97

11.1 Conjuncțiile subordonatoare	97
11.2 Conjuncțiile subordonatoare cele mai frecvente	98
11.3 Conjuncțiile coordonatoare	98
11.4 Conjuncțiile coordonatoare cele mai frecvente	100

12 Particulele propoziționale 100

12.1 Interjecția	100
12.2 Particulele propoziționale interactive	101
12.3 Modalizatorii	101
12.4 Particulele onomatopoeice	102

13 Formarea cuvintelor în limba maghiară 103

13.1 Formarea cuvintelor prin sufixare	103
13.2 Formarea cuvintelor prin contopire	111

14 Ordinea cuvintelor și formarea propozițiilor 114

15 Ortografia și punctuația 115

15.1 Scrierea cu majuscule	115
15.2 Punctul	122
15.3 Virgula	123
15.4 Două puncte	124
15.5 Cratima „gondolatjel”	125
15.6 Cratima „nagykötöjel”	125
15.7 Ghilimelele	126
15.8 Semnul întrebării și semnul exclamării	126
15.9 Liniuța de unire	127
15.10 Spațiul	127
15.11 Paranteza	128

16 Dialectele limbii maghiare 129

16.1 Regiunea transdunăreană de vest	129
16.2 Regiunea transdunăreană centrală și de sud	130
16.3 Regiunea din sudul Marii câmpii a Ungariei	130
16.4 Regiunea Palóc	131
16.5 Regiunea din zona râurilor Tisa și Criș	131
16.6 Regiunea de nord-est	131
16.7 Regiunea Mezőség	132
16.8 Regiunea secuiască	132
16.9 Regiunea Moldovei istorice	132

17 Lista verbelor neregulate 133

18 Abrevierile 133

Index 138

1 Alfabetul și pronunția

Respect pentru oameni și cărți

Denumirea literelor din alfabetul maghiar

a	[a]	g	[ghe:]	ny	[en']	ty	[t'e:]
á	[a:]	gy	[d'e:]	o	[o]	u	[u]
b	[be:]	h	[ha:]	ó	[o:]	ú	[u:]
c	[te:]	i	[i]	ő	[ö]	ü	[ü]
cs	[ce:]	í	[i:]	ó	[ö:]	ű	[ü:]
d	[de:]	j	[ie:]	p	[pe:]	v	[ve:]
dz	[dze:]	k	[ka:]	q	[ku:]	w	[duplave:]
dzs	[ge:]	l	[el]	r	[er]	x	[iks]
e	[e]	ly	[ie:]	s	[es]	y	[ipsilon]
é	[e:]	m	[em]	sz	[es]	z	[ze:]
f	[ef]	n	[en]	t	[te:]	zs	[je:]

1.1 Reguliile de bază pentru pronunția vocalelor

În limba maghiară, vocalele **i** și **u** se pronunță la fel ca în română, iar **í** și **ű** sunt vocale cu pronunție lungă.

Vocalele **a, á, e, é, o, ó** se pronunță altfel.

scriere	pronunție
a	[a] se pronunță ca un o , dar cu gura deschisă ca pentru a
á	[a:] se pronunță asemănător cu a din limba română
e	[e] se pronunță cu gura mai deschisă decât pentru e din română
é	[e:] se pronunță ei , ca un e cu gura mai deschisă
o, ó	[o], [o:] se pronunță ca o sau o lung, dar gura este mai rotunjită
i	[i] se pronunță ca vocala i
ő, ö	[ö], [ö:] se pronunță prelung, cu gura semiînchisă, rotunjită
ü, ű	[ü], [ü:] se rotunjesc buzele ca pentru [u] și se pronunță [i]

Atenție, **ő** și **e**, respectiv **i** și **ű** se pronunță diferit.

Dacă nu pronunțați corect (înlocuiți o vocală cu alta), s-ar putea ca formele apărute să nu aibă niciun sens.

➤ *repül* a zbura, dar *repil* nu înseamnă nimic

Înlocuind vocalele, pot apărea cuvinte cu alt înțeles.

➤ *kört* cerc (în acuzativ), dar *kert* înseamnă grădină

Există însă și cazuri când, dacă înlocuiți vocalele, nu apar confuzii, deoarece cuvântul respectiv are două forme cu același sens.

➤ *csöpp, csepp* picătură

Este foarte important să distingeți **vocalele scurte a, e, i, o, ő, u, ü** de **vocalele lungi á, é, í, ó, ú, ö, ű**.

Uneori un cuvânt poate avea cu totul alt sens când este scris cu vocală scurtă decât când este scris cu vocală lungă.

kar	braț	kár	pagubă
rag	sufix	rág	a mesteca
tör	a sparge	tőr	pumnal
ver	a bate	vér	sânge
vaj	unt	váj	a scobi
hat	șase, a influența	hát	spate
baj	râu	báj	grație
tar	gol	tár	a deschide
kor	vârstă	kór	boală
zug	colț, ungher	zűg	a zdrăngăni
haj	păr	háj	grăsime
patak	pârâu	paták	copite
öt	cinci	öt	pe el, ea
bal	stânga	bál	bal
fel	sus, în sus	fél	a se teme, jumătate
csap	robinet, a lovi	csáp	tentacul
tag	membre	tág	larg
szel	a felia	szél	margine, vânt
egér	șoarece	éger	arin
mar	mușca	már	deja
mer	a îndrăzni	mér	a măsura
gaz	buruiană	gáz	gaz

1.2 Pronunția consoanelor

Consoanele **b, c, d, dz, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, t, v, z, x** se pronunță la fel ca în limba română. Consoanele din tabelul următor au pronunție diferită.

scriere	pronunție	scriere	pronunție
cs	[č]	s	[s]
dzs	[ž]	sz	[s]
gy	[dʃ]	ty	[tʃ]
ly	[l]	zs	[ʒ]
ny	[nʃ]		

În limba maghiară există și consoane lungi. Acestea se scriu dublu. La fel ca în

cazul vocalelor, cantitatea consoanelor are un rol important în diferențierea sensurilor cuvântului.

Respect pentru banii și cărți

meny	mireasă	menny	raî
sok	mult	sokk	șoc
hal	pește	hall	a auzi
tol	a împinge	toll	stilou
ál	fals	áll	a sta, bărbie
megy	a merge	meggy	vișin
var	cicatrice	varr	a coase
kasza	coasă	kassza	casă de marcat
kel	a se ridica	kell	a trebui
fen	a ascuți	fenn	sus
ép	intact	épp	tocmai
len	în	lenn	jos

Grupul **ch** apare în câteva cuvinte din limba maghiară și se citește **h**, de ex. **mechanika**, **technika**. De asemenea, apare în numele unor familii nobiliare, de ex. Forgách, Grassalkovich, Madách, Zichy. În acest caz, se citește ca litera **c** din română când este urmată de i sau e. Consoana **h** nu se pronunță dacă se află la sfârșitul cuvântului, de ex. **méh** (albină), dar în cuvântul **méhes** (stup), **h** se pronunță.

Excepții sunt cuvintele **bolyh** (puf), **doh** (putrezeală), **éh** (foame), **enyh** (alinare), **fellah** (țăran din Orientul apropiat), **keh** (tuse), **moh** (mușchi), **padisah** (padișah), **potroh** (abdomenul insectelor), **sah** (șah), **Allah** (Allah), **Zilah** (numele orașului Zaláu) etc., unde **h** se pronunță întotdeauna. Cuvintele **enyh**, **moh** nu se mai folosesc, fiind considerate arhaisme.

1.3 Armonia vocalică

Un aspect specific limbii maghiare este armonia vocalică. Din cauza acesteia, majoritatea sufixelor au mai multe variante.

De ex. sufixul folosit pentru a exprima prepoziția **pe** (a fi pe ceva, cu sensul de poziționare pe o suprafață) poate avea formele: **-n**, **-on**, **-en**, **-ön**.

Când cuvântul căruia i se adaugă sufixul cu acest sens se termină într-o vocală, se va adăuga sufixul **-n**, iar vocalele **a** și **e** devin lungi.

▶ postán	la poștă
zsemleń	pe chiflă
kiřılń	pe corn
zárszlón	pe steag
mezón	pe câmp
gyűrűń	pe inel

Sufixul **-on** se adaugă cuvintelor care se termină într-o consoană și care conțin vocale posterioare sau mixte.

▶ falon	pe perete
virágon	pe floare
teraszon	pe terasă
oszlopon	pe stâlp
udvaron	la ușă
úton	pe drum

Sufixul **-en** se leagă de cuvintele care conțin vocale anterioare.

▶ egyetemen	la universitate
üvegen	pe sticlă
szőnyegen	pe covor
filmen	la film
cimeren	pe stemă
kötelen	pe sfoară

Sufixul **-ön** se leagă de cuvintele care conțin doar vocale cu tremă.

▶ földön	pe pământ
könyvön	în carte
gyümölcsön	pe fructe
függönyön	pe perdea
bőrön	pe piele
tőrön	pe pumnal

vocale anterioare	e, é, i, í, ö, ő, ü, ú
vocale posterioare	a, á, o, ó, u, ú

Dacă într-un cuvânt există vocale anterioare, sufixele pe care le vom adăuga vor avea și ele vocale anterioare. Dacă un cuvânt conține vocale posterioare, va primi doar sufixe cu vocale posterioare.

Cuvintele cu vocale mixte (anterioare și posterioare) primesc sufixe cu vocale posterioare, cuvintele compuse primesc sufixe în funcție de ultima parte a cuvântului compus.

szoba	cameră	szobában	în cameră
kert	grădină	kertnél	lângă grădină
tányér	farfurie	tányérok	farfurii
állatorvos	veterinar	állatorvostól	de la veterinar
görögdinnye	pepene roșu	görögdinnyéből	din pepene roșu
könyvtár	bibliotecă	könyvtárba	în bibliotecă
mosógép	mașină de spălat	mosógépet	mașina de spălat
sütőpapír	hârtie de copt	sütőpapírról	din hârtie de copt
városközpont	centrul orașului	városközpontához	spre centrul orașului

Accentul cade întotdeauna pe prima silabă din cuvânt.

Limba maghiară permite realizarea versificației ritmice deoarece lungimea vocalelor respectă un anumit raport independent.

1.4 Regulile consoanelor

În continuare vă prezentăm exemple de reguli de folosire a consoanelor: în partea stângă prezentăm modul de scriere a unui anumit cuvânt, iar în dreapta, pronunția sa.

▶ 1.4.1 Asimilarea consonantică

Dacă în vorbire se întâlnesc două consoane alăturate, acest fapt va afecta sonoritatea acestora.

Acest fenomen se numește **asimilare parțială**, deoarece sunetul se modifică doar din punctul de vedere al sonorității. Consoanele sonore, surde și consoanele pereche (consoane sonore care au un corespondent surd) sunt prezentate mai jos:

Majoritatea consoanelor formează perechi – acestea se numesc **consoane pereche**:

sonore	b, d, gy, g, v, z, zs, dz, dzs
surde	p, t, ty, k, f, sz, s, c, cs

Spre deosebire de acestea, **consoanele nepereche** nu cunosc opoziția sonor-surd.

consoane sonore	m, n, ny, j, ly, l, r
consoane surde	h

- Dacă se întâlnesc două consoane dintre care prima este sonoră, iar cea de-a doua surdă, prima consoană va prelua calitățile celei de-a doua.

Atenție! Această asimilare nu se reflectă în scris.

- ▶ fogkrém – fokkrém (pastă de dinți)
- könyvtár – könyfrár (bibliotecă)
- áztat – ósztat (a umezi)
- rizskása – riskása (orez)
- zsebkendő – zsepkenő (batistă)

- Dacă dintre două consoane vecine cea de-a doua este sonoră, se va pronunța și prima tot ca o consoană sonoră.

Atenție! Această asimilare nu se reflectă în scris.

- ▶ foltból – foldból (din pată)
- színekben – színegben (în culori)
- bökdös – bogdós (a împinge)

lisdől – ózsdí (învechit)

képművészet – kébzömművészet (artă plastică)

- Un tip diferit de asimilare este fenomenul în care sunetul **n** aflat înaintea consoanelor **b** sau **p** se pronunță **m**.

Atenție! Spre deosebire de limba română, acest tip de asimilare nu se reflectă în scris.

- ▶ kőönbség – külömbőség (diferență)
- sznpad – szimpad (scenă)

- Când unui cuvânt terminat într-o consoană i se adaugă sufixele **-vá/-vé** sau **-val/-vel** are loc asimilarea consoanei **v** din sufix de către consoana finală din rădăcină și apare astfel o consoană lungă.

- ▶ elnök + -vé = elnökké
- tanár + -vá = tanárrá
- virág + -val = virággal
- víz + -vel = vízzel

- Atunci când aceste sufixe se adaugă unor cuvinte terminate într-un grup de litere (**gy, ny, ty, sz, zs, cs, ly, dz**), se va dubla doar prima literă.

- ▶ kalács + -val = kaláccsal
- fény + -vel = fénnnyel
- arany + -vá = arannyá
- mész + -vé = mészé

- Dacă un cuvânt se termină în **h**, consoana se va dubla doar în cazul în care aceasta se pronunță. Dacă această consoană se află la sfârșitul cuvântului și nu se pronunță, nu se va dubla, iar sufixele **-vá/-vé** sau **-val/-vel** nu își modifică forma.

- ▶ Allah + -val = Allahhal
- sah + -vá = sahhá
- juh + -val = juhval
- düh + -vé = dühvé

- Atunci când un cuvânt se termină în grupul de litere **ch** sau în litera **x**, sufixele **-vá/-vé** și **-val/-vel** se transformă în **h** și **sz**.

- ▶ almanach + -val = almanachhal
- reflex + -vel = reflexszel
- bórax + -vá = bóraxszá
- pech + -vé = pechhé

- Asimilarea are loc și atunci când **-j**, marca modulului imperativ, se leagă de cuvinte terminate în **-s, -sz, -z, -st, -szt**.

Atenție! Acest tip de asimilare se reflectă și în scriere.

- ▶ keressem!

Respect pentru oameni și cărți

fessel
hozzyk!
eresszéték!
olvassák!

- Consoana **z** din pronumele demonstrative **ez** și **az** se transformă întotdeauna în consoana cu care începe sufixul respectiv.

Atenție! Acest fenomen **se reflectă și în scriere**.

- ▶ ez + -vel = ezzel (cu aceasta)
- ▶ az + -ból = abból (din acela)
- ▶ ez + -hez = ehhez (acesta)
- ▶ az + -nak = annak (acelula)

Atenție! Există cazuri în care **asimilarea totală are loc doar în pronunție**.

- ▶ anyja (annya – [aninia])
- ▶ bátyja (bátyja – [ba:títja])
- ▶ hagyjon (haggyon – [had'd'on])
- ▶ szóljon (szójjon [so:iion])

▶ 1.4.2 Îmbinarea consoanelor

În cazul îmbinării consoanelor vecine, acestea se acordă nu doar din punctul de vedere al sonorității, ci și în ceea ce privește locul și modul de formare. Prin acest fenomen, în vorbire, din două consoane se formează a treia consoană.

Atenție! Acest fenomen **nu se reflectă în scris**.

- ▶ d + s - szaba**ds**ág - szaba**ccs**ág [sabaöc̃a:g]
- ▶ t + s - ké**ts**ég - ké**ccs**ég [ke:öce:g]
- ▶ d + sz - sze**dsz** - sze**cc** [set]
- ▶ gy + sz - na**gysz**erű - na**cc**erű [natterü:]

▶ 1.4.3 Scurtarea consoanelor

Atunci când unui cuvânt terminat într-o consoană lungă i se adaugă un sufix care începe cu o consoană identică cu consoana lungă, se va scrie doar litera respectivă de două ori.

- ▶ orr + -val = orral (cu nasul)
- ▶ toll + -val = tollal (cu stîloul)
- ▶ okosabb + -ból = okosabból (din mai înțelept/măi înțeleaptă)
- ▶ lett + -től = lettől (de la un leton/o letonă)

▶ 1.4.4 Consoanele „j” și „ly”

În limba maghiară **i** se scrie **j** sau **ly**.

Se pronunță ca **i**. Această pronunție s-a răspândit la începutul sec. al XIX-lea.

Consoana **ly** apare la începutul unui cuvânt doar în cuvântul **lyuk** (gaură). În toate celelalte cazuri, la început se scrie **j**. Întrucât nu există o regulă care să indice cazurile în care trebuie scris **ly**, cuvintele scrise astfel trebuie memorate. Exemplele de mai jos vă pot fi de folos.

Cuvintele monosilabice se termină de obicei în consoana **j**, de ex.:

▶ baj	ghinion, rău
éj	noapte
faj	specie
fej	cap
máj	ficat
száj	gură
tej	lapte
új	nou
vaj	unt
zaj	zgomot

Atenție! Există și unele excepții de la regulă:

▶ hely	mușuroi
hely	loc
ily, ilyen	asemenea
mely	care
mély	adânc
mily, milyen	care
moly	mol
oly, olyan	asemenea
súly	greutate

În cuvintele bisilabice sau plurisilabice, sufixul **-aj** se scrie cu **j**.

▶ kakaj	râs, chicot
robaj	zgomot
szilaj	violent
tálaj	pământ
Tokaj	oraș din Ungaria
zsvaj	zgomot, larmă

Atenție! Există și câteva excepții de la această regulă, printre care:

▶ gally	creangă
bivaly	bivol
guzsaly	furcă (de tors)
kavaly	uliu
padmaly	mal erodat de apă (arhaism)
távally	anul trecut
tengely	axă

Consoana **ly** se scrie în cuvinte terminate în **-lya, -lye, -lyag, -lyeg, -lyog, -lyög, de ex.**
 Respectiv, în: oameni și cărți

↳ fálya	torță
gólya	barză
ibolya	violetă
korcsolya	patine
pálya	șină
gereblye	greblă
gombolyag	scul
bélyeg	timbru poștal
mosolyog	a zâmbi
hőmpölyög	a se rostogoli

Atenție! Există unele excepții de la această regulă.

↳ bója	geamandură
buja	lasciv
csója	ceai pregătit în samovar
héja	șoim
hejehuja	interjecție care exprimă voia bună, strigăt de fericire
kopja	lance
rája	rază
sajog	a ustura
szója	soia
tuja	tula
vijog	cărăit (sunet făcut de păsări)
zsvajog	a face zgomot

În cuvintele simple, înaintea consoanei **t** și după consoana **r** se scrie de obicei doar **j**. De ex.:

↳ borjú	vițel
felejt	a uita
hajrá	la treabă
rejt	a ascunde
sajt	cașcaval
sejt	celulă
terjed	a se răspândi
varjú	cioară

Consoana **ly** se scrie în cuvintele cu următoarele terminații: **-ály, -ely, -ély, -oly, -öly, -uly**.

↳ akadály	barieră
király	rege
osztály	clasă
szabály	regulă

fehely	fulg
pikkely	sprijin, ajutor
tengely	axă
engedély	aprobare
erkély	balcon
segély	sprijin
veszély	pericol
komoly	serios
pisztoly	pistol
sikoly	a țipa
bögoly	tăun, streche
paszuly	fasole

Atenție! Există câteva excepții de la regulă:

↳ lakáj	lacheu
lebutj	cârciumă
maláj	malaezian
muszáj	a trebui
papagáj	papagal
röhej	răs
zörej	zgomot

Alte cuvinte des întâlnite în care apare consoana **ly**, de această dată în interiorul cuvântului:

↳ béklyő	cătușe
dölyf	mândrie
esztorgályos	strungar
lőlyő	rău
golyó	glonț
golyva	gușă
gömbölyű	rotund
gulyás	gulaș
helyes	corect
hőlyag	vezică
hüvelyk	deget
keselyű	vultur
kolyók	tânăr
mályva	nalbă
petrezselyem	pătrunjel
pulyka	curcă
selyem	mătase
selypít	a săsăi
sülyed	a coborî
szívélyes	cordial